

PODMIOTOWOŚĆ PRAWNA

Materiał przygotowany w ramach edukacji prawnej,
zmierzącej do zwiększenia świadomości prawnej
społeczeństwa przez:

**Kancelarię Radcy Prawnego
dr Małgorzaty Maliszewskiej
ul. Szczęśliwicka 27a lok. 3
02-323 Warszawa
tel. (0-22) 822 30 30; (0-22) 258 62 27
prawnik@drmaliszewskakancelaria.com**

Podstawy prawne

- * **Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny**
- * **Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego**
- * **Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. - Kodeks rodzinny i opiekuńczy**

Materiały źródłowe

- * Kidyba Andrzej (red.), Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna, wyd. II
- * S. Szer, *Prawo cywilne. Część ogólna*, Warszawa 1967
- * S. Grzybowski (w:) *System Prawa Cywilnego*, t. 1, 1974
- * P. Księżak [w:] *Kodeks cywilny...*, red. K. Osajda, t. I, 2013
- * Jędrejek G., *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, 2017
- * P. Uziębło, *Cenzusy wyborcze w XXI wieku - potrzeba nowego podejścia?*, Toruń 2014
- * M. Zima-Parjaszewska, *Równość osób z niepełnosprawnościami wobec prawa – sytuacja prawna osób ubezwłasnowolnionych w: BIULETYN RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH 2012, nr 10*
- * M. Pazdan, w: K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks cywilny, t. 1*, 2011
- * J. Ciszewski, *Kilka uwag o pełnomocnictwie nieodwołalnym i niegasnącym ze śmiercią mocodawcy*, GSP 2005, t. XIV, s. 787

PODMIOTOWOŚĆ PRAWNA

The image features a solid blue background. In the center, the text "PODMIOTOWOŚĆ PRAWNA" is written in a white, sans-serif font. Below the text, there is a decorative graphic consisting of a white wavy line that separates the blue area from a white area below. Underneath the white line, there are several overlapping, semi-transparent green shapes that resemble rolling hills or a stylized landscape.

Podstawy prawne

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny

- * **Art. 8 kc**
- * **Art. 11 kc**
- * **Art. 12 kc**
- * **Art. 14 kc**
- * **Art. 15 kc**
- * **Art. 17 – 22 kc**

Podmiotowość prawna - Istota

- * Aby w pełni zrozumieć instytucję ubezwłasnowolnienia oraz jej charakter należy zacząć od poznania pojęcia podmiotowości prawnej.
- * **Podmiotowość prawna** to konstrukcja, na którą składają się dwa pojęcia:
 - a) zdolność prawna
 - b) zdolność do czynności prawnych.

Każdemu człowiekowi przynależna jest zdolność prawna. Zdolność prawna przysługuje każdemu człowiekowi zasadniczo w takim samym zakresie. Każda osoba fizyczna może więc stać się podmiotem praw i obowiązków dostępnych dla osób fizycznych.

Zdolność prawna

- * Zdolność prawna osoby fizycznej powstaje z chwilą jej urodzenia. Wraz z chwilą urodzenia osoba fizyczna nabywa zdolność do bycia podmiotem praw i obowiązków cywilnoprawnych. Zdolność prawna jest atrybutem przysługującym każdemu człowiekowi. Nie można się jej zrzec ani też jej ograniczyć lub przenieść na inną osobę w wyniku umowy.

Zdolność prawna

- * Zdolność prawna przysługuje zatem bez względu na to czy dana osoba jest ubezwłasnowolniona czy też nie. Oznacza to, iż osoba ubezwłasnowolniona może być stroną umowy, powodem lub pozwany etc.

Utrata zdolności prawnej

- * Utrata zdolności prawnej przez osobę fizyczną następuje z chwilą jej śmierci albo uznania jej za zmarłą.

Uznanie za zmarłego

- * Zaginiony może być uznany za zmarłego, jeżeli upłynęło lat dziesięć od końca roku kalendarzowego, w którym według istniejących wiadomości jeszcze żył
- * Gdyby w chwili uznania za zmarłego zaginiony ukończył lat siedemdziesiąt, wystarcza upływ lat pięciu.
- * Uznanie za zmarłego nie może nastąpić przed końcem roku kalendarzowego, w którym zaginiony ukończyłby lat dwadzieścia trzy.

Uznanie za zmarłego

- * Kto zaginął w czasie podróży powietrznej lub morskiej w związku z katastrofą statku lub okrętu albo w związku z innym szczególnym zdarzeniem, ten może być uznany za zmarłego po upływie sześciu miesięcy od dnia, w którym nastąpiła katastrofa albo inne szczególne zdarzenie.

Uznanie za zmarłego

- * Kto zaginął w związku z bezpośrednim niebezpieczeństwem dla życia nie przewidzianym w paragrafach poprzedzających, ten może być uznany za zmarłego po upływie roku od dnia, w którym niebezpieczeństwo ustało albo według okoliczności powinno być ustać.
- * Zaginięcie człowieka po jego porwaniu dla okupu nie wyklucza uznania porwania za zdarzenie powodujące bezpośrednie niebezpieczeństwo dla życia (art. 30 § 3 k.c.), jeżeli pomiędzy porwaniem a zaginięciem brak innego zdarzenia, z którym można wiązać zaginięcie. (Postanowienie Sądu Najwyższego z 26 lipca 2006 r., IV CSK 67/06).

Uznanie za zmarłego

- * Ustawodawca nie zdefiniował co konkretnie należy uważać za inne bezpośrednio niebezpieczeństwo dla życia. Zgodnie ze stanowiskiem doktryny: „wystąpić musi tutaj bezpośredni adekwatny związek pomiędzy określoną sytuacją a niebezpieczeństwem utraty życia z jej powodu. Dotyczy takich okoliczności jak: katastrofy budowlane, górnicze, komunikacyjne lądowe oraz klęski żywiołowe, epidemiologiczne, dalej zamieszki społeczne, przebywanie w niebezpiecznych środowiskach społecznych (patologicznych, przestępczych, żywiących fanatyczną nienawiść do określonych grup społecznych, etnicznych lub religijnych) czy wreszcie pobyt w niebezpiecznych klimatycznie lub geograficznie okolicach.”. (Kidyba Andrzej (red.), Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna, wyd. II)

Uznanie za zmarłego

- * Jeżeli kilka osób utraciło życie podczas grożącego im wspólnie niebezpieczeństwa, domniemywa się, że zmarły jednocześnie

Zdolność do czynności prawnych

- * Od zdolności prawnej należy odróżnić zdolność do czynności prawnych.
- * Zdolność do czynności prawnych stwarza możliwość samodzielnego kształtowania swojej sytuacji prawnej, dysponowania swoimi uprawnieniami. W odróżnieniu do zdolności prawnej, zdolność do czynności prawnych charakteryzuje element decyzyjny po stronie osoby, której przysługuje.

Zdolność do czynności prawnych

- * Zdolność do czynności prawnych nie wszystkim osobom fizycznym przysługuje w równym stopniu. Osoba fizyczna może posiadać pełną zdolność do czynności prawnych, ograniczoną zdolność do czynności prawnych bądź być pozbawioną zdolności do czynności prawnych.

Zdolność do czynności prawnych

- * Kwestia zdolności do czynności prawnych i jej definicja jest przedmiotem zainteresowania doktryny. Istnieje wiele definicji tego pojęcia, różnią się one w zależności od autora.
- * „Zdolność do czynności prawnych jest to zdolność dokonywania we własnym imieniu czynności prawnych, czyli zdolność do działania z zamiarem wywołania określonych skutków prawnych, mianowicie ustanowienia, zmiany lub zniesienia stosunku prawnego” (S. Szer, *Prawo cywilne. Część ogólna*, Warszawa 1967, s. 100).
- * „Zdolność do czynności prawnych jest do tego, aby przez czynności prawne swym własnym działaniem nabywać lub utracić prawa albo zaciągać zobowiązania i w ogóle wywoływać skutki prawne” (S. Grzybowski (w:) *System Prawa Cywilnego*, t. 1, 1974, s. 338).

Zakres zdolności do czynności prawnych

- * **Pełna zdolność do czynności prawnych** – osoba dysponująca pełną zdolnością do czynności prawnych może w granicach przewidzianych prawem cywilnym dokonywać wszelkich czynności i wywoływać na tej drodze zamierzone skutki prawne.

Zakres zdolności do czynności prawnych

- * **Ograniczona zdolność do czynności prawnych** - czynność prawna osoby posiadającej ograniczoną zdolność do czynności prawnych wymaga do swej ważności zgody przedstawiciela ustawowego tej osoby, jeśli rozporządza ona swym prawem lub zaciąga zobowiązanie. W przeciwnym razie zgoda taka nie jest potrzebna. Umowy zawarte przez taką osobę są ważne wtedy, gdy zostaną potwierdzone przez przedstawiciela ustawowego. W chwili zawarcia umowa taka ma postać tzw. czynności prawnej niezupełnej i staje się ważna jeżeli zostanie potwierdzona. Wyłączone, nawet za zgodą przedstawiciela ustawowego, jest dokonywanie takich czynności, dla których przepisy prawa cywilnego wymagają wyraźnie pełnej zdolności do czynności prawnych (np. sporządzenie lub odwołanie testamentu).

Zakres zdolności do czynności prawnych

- * Osoby ograniczone w zdolności do czynności prawnych mogą samodzielnie, bez zgody przedstawiciela ustawowego zawierać umowy i dokonywać rozporządzeń w ramach w drobnych bieżących sprawach życia codziennego.
- * Za takie drobne bieżące sprawy życia codziennego należy uznać: zrobienie zakupów spożywczych, kupienie biletu do kina czy na autobus, zlecenie drobnych usług np. xero, uiszczenie rachunku w kawiarni bądź restauracji.

Zakres zdolności do czynności prawnych

- * Osoba ograniczona w zdolności do czynności prawnych może bez zgody przedstawiciela ustawowego rozporządzać swoim zarobkiem, chyba że sąd opiekuńczy z ważnych powodów inaczej postanowi.

Zakres zdolności do czynności prawnych

- * Pojęcie „zarobek” obejmuje wynagrodzenie za pracę, wynagrodzenie z umowy o dzieło, zlecenia, o świadczenie usług oraz dochody z działalności gospodarczej i z tym twierdzeniem nie można się nie zgodzić. Podobnie trafne jest twierdzenie, że zarobek nie obejmuje pożytków, jakie przynosi majątek tej osoby, ani dochodów ze świadczeń społecznych mu przysługujących (renta, emerytura). Jednocześnie zaznacza jednak, że przez zarobek należy rozumieć jedynie dochód już przez taką osobę osiągnięty. Nie podlega natomiast swobodnemu dysponowaniu przez taką osobę wierzytelność, jaka jest podstawą osiągnięcia zarobku.(P. Księżak [w:] *Kodeks cywilny...*, red. K. Osajda, t. 1, 2013, s. 379.)

Zakres zdolności do czynności prawnych

- * Odmienne jest w tym przedmiocie stanowisko T. Sokołowskiego, który uważa, że do czynności rozporządzających zalicza się bez wątpienia czynności powodujące obciążenie prawa, w tym także niewymagalnych jeszcze wierzytelności. Do zarobku, którym może samodzielnie rozporządzać osoba o ograniczonej zdolności do czynności prawnych, zaliczyć można zatem także wierzytelności o te wynagrodzenia i to zarówno wierzytelności wymagalne, jak i jeszcze niewymagalne. Nabyty za zarobione środki przedmiot uzyska taki status jak przedmioty oddane tej osobie do swobodnego użytku z możliwością pełnego nim rozporządzania. (T. Sokołowski [w:] *Kodeks cywilny...*, red. A. Kidyba, t. I, 2012, komentarz do art. 21, pkt 13.)

Zakres zdolności do czynności prawnych

- * Jeżeli przedstawiciel ustawowy osoby ograniczonej w zdolności do czynności prawnych oddał jej określone przedmioty majątkowe do swobodnego użytku, osoba ta uzyskuje pełną zdolność w zakresie czynności prawnych, które tych przedmiotów dotyczą. Wyjątek stanowią czynności prawne, do których dokonania nie wystarcza według ustawy zgoda przedstawiciela ustawowego

Zakres zdolności do czynności prawnych

- * **Brak zdolności do czynności prawnych** - czynności prawne dokonywane przez osoby nie mające zdolności do czynności prawnych są nieważne. Wyjątek - jeżeli osoba niezdolna do czynności prawnych zawrze umowę należącą do umów powszechnie zawieranych w drobnych bieżących sprawach życia codziennego (np. niewielki zakup w sklepie), to staje się ona ważna z chwilą jej wykonania. Gdyby jednak pociągała za sobą rażące pokrzywdzenie osoby niezdolnej do czynności prawnych, to mimo jej wykonania, nie staje się umową ważną.

Ograniczona zdolność do czynności prawnych i jej brak - różnice

Ograniczona zdolność do czynności prawnych:

- * Brak kompetencji do dokonywania pewnych czynności prawnych (np. nie można sporządzić testamentu).
- * Kontrola nad dokonywaniem niektórych czynności prawnych, konieczne jest uzyskanie zgody przedstawiciela ustawowego lub zezwolenia sądu, dla czynności prawnych, których sam przedstawiciel ustawowy nie mógłby dokonać (np. sprzedaż nieruchomości).
- * Pełna kompetencja do dokonywania pozostałych czynności prawnych -

umowy powszechnie zawierane w drobnych bieżących sprawach życia codziennego, rozporządzenia zarobkiem, czynności prawne dotyczące przedmiotów majątkowych, które przedstawiciel ustawowy oddał do swobodnego użytku, umowy o pracę, jednakże przedstawiciel ustawowy osoby ograniczonej w zdolności do czynności prawnych może za zezwoleniem sądu rozwiązać stosunek pracy, jeżeli sprzeciwia się on dobru tej osoby

Ograniczona zdolność do czynności prawnych i jej brak - różnice

Brak zdolności do czynności prawnych:

- * Czynności prawne dokonywane przez osoby nie mające zdolności do czynności prawnych są nieważne
- * Jeżeli osoba niezdolna do czynności prawnych zawrze umowę należącą do umów powszechnie zawieranych w drobnych bieżących

sprawach życia codziennego, to staje się ona ważna z chwilą jej wykonania. Gdyby jednak pociągała za sobą rażące pokrzywdzenie osoby niezdolnej do czynności prawnych, to mimo jej wykonania, nie staje się umową ważną.

Poszczególne podmioty a zdolność do czynności prawnych

- * Pełną zdolność do czynności prawnych posiadają osoby pełnoletnie, pod warunkiem braku ich ubezwłasnowolnienia.
- * Ograniczoną zdolność do czynności prawnych posiadają osoby małoletnie, które ukończyły 13 lat a także osoby ubezwłasnowolnione częściowo.
- * Zdolności do czynności prawnych nie posiadają osoby, które nie ukończyły 13 roku życia oraz osoby ubezwłasnowolnione całkowicie.

Dziękuję za uwagę!

Kancelaria Radcy Prawnego
dr Małgorzaty Maliszewskiej
ul. Szczęśliwicka 27a lok. 3, 02-323 Warszawa
tel. (0-22) 822 30 30; (0-22) 258 62 27
prawnik@drmaliszewskakancelaria.com